

Zoetwaterkreeften

Lange tijd werd het zoete water in Nederland door slechts één kreeftensoort bewoond, de Europese rivierkreeft, maar tegenwoordig kun je een stuk of zeven soorten uit de sloot vissen, die vrijwel allemaal uit Amerika afkomstig zijn. De Europese rivierkreeft is inmiddels min of meer uitgestorven door een schimmelinfectie die de nieuwkomers met zich meebrachten. De exotische soorten hebben zich in de afgelopen tien jaar flink uitgebreid in het Nederlandse oppervlaktewater.

Een jaar of vijf geleden hoorde ik voor het eerst dat iemand een rivierkreeft had gevonden in de omgeving van Pijnacker. Het dier zat op het Virulypad nadat de sloten waren geschoond. Sindsdien hoor ik regelmatig van mensen dat ze rivierkreeften hebben gezien. Ik heb ook diverse foto's van deze dieren gezien in de Telstar en soms wordt er eentje gebracht in de Vogel- en Egelopvang in Delft. Een schoonzus uit Nootdorp vertelde dat ze een keer uit huis stapte en iets onder haar voet hoorde kraken. Ze dacht een slak, maar het bleek een rivierkreeft!

Amerikaanse rivierkreeft

Verspreidingsonderzoek

Waarnemingen van rivierkreeften worden verzameld door het EIS (European Invertebrate Survey= Europees ongewervelden onderzoek; eis@ncbnaturalis.nl). Omdat toevallige waarnemingen niet altijd een volledig en juist overzicht geven van wat er in het veld gebeurt, is er in 2010 een landelijke onderzoek uitgevoerd naar de verspreiding van rivierkreeften. In augustus kreeg ik een mail of ik daar aan mee wilde doen. Daarvoor moesten drie kreeftenkorven worden geplaatst op een van tevoren vastgestelde meetlocatie en vervolgens vier dagen gecontroleerd. Er bleek nog een meetpunt beschikbaar vlakbij ons huis en ik heb me direct aangemeld.

Eind augustus bracht de post een grote doos met daarin drie kreeftenkorven, instructies en een ontheffing om kreeften te vangen. Zo'n korf is een stevige metalen spiraalveer van circa vijftig centimeter lang en een diameter van ongeveer 30 centimeter. De gehele veer is omspannen met groen gaas, met openingen aan beide platte kanten. Midden in de korf zit een grote veiligheidsspeld waaraan aas kan worden bevestigd waarmee kreeften kunnen worden gelokt. In de bijgeleverde instructies valt echter te lezen dat het niet de bedoeling is om aas aan te brengen in de korven. Ook zonder aas blijken de kreeften in de korven te kruipen en aas kan leiden tot ongewenste bijvangsten.

Aan de slag

Voordat de korven in de sloot kunnen worden uitgezet moeten ze eerst nog minimaal een week 'marineren' in slootwater. De kreeften schijnen de geur van de verse korven niet lekker te vinden, dus ze moeten worden voorzien van slootaroma. Op 4 september begeef ik mij 's avonds met aldus behandelde korven naar mijn meetlocatie, de brug aan de Jo Bauerlaan in Klapwijk. Ik duik zo onopvallend mogelijk onder de brug en plaats daar alle drie de korven. Aan de korf zit een groen touw, dat met behulp van een stokje aan de kant kan worden bevestigd. In minder dan geen tijd is het klusje geklaard.

De volgende morgen controleer ik vol verwachting de korven. Alle drie leeg. De korven gaan weer terug in het water. Zo gaat dat ook de volgende drie dagen. Vruchteloze vangpogingen kunnen teleurstellend zijn, maar ik ben eigenlijk wel blij met de nulwaarnemingen. Ik ben nulwaarnemingen zeer gaan waarderen tijdens de hoofdluiscontroles op de basisschool van mijn kinderen. Van rivierkreeften wordt beweerd dat ze het ecosysteem in een sloot negatief kunnen beïnvloeden, dus ook in dit geval is het goed om niets te vinden. Een nulwaarneming bewijst niet dat hetgeen je zoekt er werkelijk niet is, maar het geeft wel een indicatie dat het onderzoeksobject niet heel talrijk is.

Andere locaties

Na vier dagen korven controleren ben ik het nog niet zat. Op de website www.kreeftenonderzoek.nl lees ik dat het interessant kan zijn om de korven in verschillende microhabitats te plaatsen, dus bijvoorbeeld; bij een steiger, een rietkraag, een harde oeverbeschoeiing, een natuurlijke oever of onder een brug. Ik heb alleen nog maar onder een brug bemonsterd, dus ik ga nog een nieuwe vangpoging doen in dezelfde sloot. Deze keer aan de overkant van mijn officiële meetlocatie. Aan de Haya van Somerenlaan plaats ik één korf bij een steiger en twee bij een rietkraag. Na drie dagen heb ik nog niets gevangen, behalve een enorme massa waterplanten. Ik krijg de korven nauwelijks uit het water door het gewicht van de planten en besluit ze ergens anders uit te zetten, aan de Belle van Zuylenlaan. Dit soort spontane bemonsteringen buiten de voorgeschreven meetlocatie worden gewaardeerd door de kreeftenonderzoekers.

Aan de Belle van Zuylenlaan vang ik vier dagen niets. Dan ontvang ik een mail van een kennis die belangstelling heeft voor het kreeftenonderzoek, maar twijfelt of ze er wel genoeg tijd voor heeft. Ze is nieuwsgierig of er kreeften zitten in de Ruyvensche vaart, een brede sloot aan de rand van Tolhek. Ik leen haar vier dagen 'mijn' korven zodat ze de vaart kan bemonsteren. Ze heeft geen kreeften gevangen, maar wel eenmaal een voorn van circa twintig centimeter lang.

In de twaalf meter brede Klapwijkse singels vind ik geen kreeften, zouden ze misschien wel zitten in smalle slootjes aan de rand van de wijk? Ik plaats de korven in een dergelijk slootje, hetgeen niet meevalt omdat het slootje zo ondiep is. De eerste dag vang ik niets, dan twee kleine zilveren visjes. Eén van de twee zit met de kieuwdeksels een beetje klem in het net, maar gelukkig kan ik ze beide weer levend in de sloot terugzetten. De dag daarna haal ik een korf binnen met een verdronken groene kikker. Ik vind dat zo'n treurige bijvangst dat ik dadelijk besluit mijn vangpogingen op die plek te staken.

Aas in de korven

Na een week van rouw om de kikker besluit ik om nog een keer de korven uit te zetten op de officiële meetlocatie aan de Jo Bauerlaan, maar dan met aas. Via de mail krijg ik de aanbeveling om blikjes kattenvoer van Euroshopper te gebruiken als aas. Het deksel van de goudkleurige doosjes paté moet worden doorgeprikt met een vork en daarna kan het gehele doosje in de korf. De kreeften kunnen dan de paté ruiken, maar niet opeten en het aas blijft netjes in de korf. Heel handig bedacht. Na vier dagen controleren heb ik in mijn beaasde korven geen enkele kreeft aangetroffen en gelukkig ook geen ongewenste bijvangsten. Daarna heb ik nog vier dagen de korven met aas aan de Duikersloot uitgezet, met als enige vangst één ongedeed blankvoortje.

Profielwerkstuk

Eind september staat er op een avond opeens een mij onbekende man voor de deur. Hij stelt zich voor als wijkgenoot en biologieleeraar. Hij blijkt ook mee te doen met het kreeftenonderzoek. Via eenvoudig detective werk (website en telefoonboek) had hij mijn adres achterhaald en zijn vraag was of hij mijn korven mocht lenen. Zijn zoon moest voor biologieles op school een profielwerkstuk maken. Samen hadden ze een plan uitgedacht om een experiment uit te voeren met de kreeftenkorven.

Mijn animo om kreeften te vangen was door de dode kikkervangst behoorlijk afgenomen en ik vond het prima om mijn korven uit te lenen. Ik heb toestemming gevraagd en gekregen voor deze transactie en begin oktober heb ik mijn korven afgestaan. Enige tijd later kreeg ik een mail met de resultaten. Ze hadden de korven uitgezet in de omgeving van de Dobbeplas en daar hebben ze maar liefst 10 rode Amerikaanse rivierkreeften gevangen. In Pijnacker lijken de rivierkreeften talrijker richting Nootdorp dan richting Berkel.

Dat de rivierkreeften niet homogeen zijn verspreid over het Nederlandse oppervlaktewater is ook te zien op de website van het kreeftenonderzoek. Verder kan ik nog niet zoveel melden over de resultaten van het landelijk onderzoek omdat de gegevensverwerking nog niet is afgerond. Waarnemingen van rivierkreeften zijn nog steeds welkom en kunnen worden doorgegeven via eis@ncbnaturalis.nl of via www.waarneming.nl.

Caroline Elfferich, januari 2011